

КЛЮЧОВІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

KEY DIMENSIONS OF THE PROFESSIONAL GROWTH OF THE FUTURE MUSIC TEACHER

Стаття присвячена висвітленню проблеми професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вихідним положенням у поданих матеріалах є акцент на зміні пріоритетів у сучасній освіті, посилення тенденції гуманізації й демократизації. Означене об'єктивує посилення уваги до особистості вчителя, його професіоналізму. У статті наголошується на актуальності обраного напрямку дослідження, подано аналіз наукових напрацювань із визначенням конкретних напрямків у кожного науковця. Чітко окреслено мету дослідження, яка передбачає узаконення науково-теоретичних положень щодо феномену професійного зростання вчителя музичного мистецтва і визначення ключових детермінантів означеної категорії.

Методологія дослідження базується на взаємозв'язку і взаємодії наукових підходів до вирішення заявленої проблеми, а саме: аксіологічного, акмеологічного, особистісно орієнтованого, компетентісного. Провідна ідея концепції дослідження полягає в обґрунтуванні положення про доцільність професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва як важливого процесу підвищення його професіоналізму. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад обраної проблеми; визначенні педагогічної сутності поняття «професійне зростання». У статті визначено провідні параметри професійного зростання вчителя музичного мистецтва. На основі узагальнених наукових підходів та власних міркувань авторами зроблено виважені висновки, які зводяться до наступних положень. Безперечно, питання професійного зростання майбутнього фахівця актуальна, однак вивчена не достатньо. Узагальнено, що професійне зростання майбутнього вчителя – складний, безперервний процес удосконалення музично-педагогічних знань, творчих здібностей, інтелектуального та духовного потенціалу, професійних якостей педагога, спрямований на досягнення вершин професіоналізму. У статті накреслено перспективи подальших досліджень які вбачаються у вивченні методичних засад та педагогічної технології процесу професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: професійне зростання, вчитель музичного мистецтва, професіоналізм, музично-естетична компетентність.

The article is devoted to highlighting the problem of professional growth of the future music teacher. The initial position in the submitted materials is an emphasis on changing priorities in modern education, strengthening the trend of humanization and democratization. The above objectifies increased attention to the personality article emphasizes the relevance of the chosen direction of research, presents an analysis of scientific developments with the definition of specific directions for each scientist. The purpose of the research is clearly outlined, which provides for the legalization of scientific and theoretical provisions regarding the phenomenon of professional growth of the music teacher and the determination of the key determinants of the specified category.

The research methodology is based on the relationship and interaction of scientific approaches to solving the stated problem, namely: axiological, acmeological, person-oriented, competence-based. The leading idea of the research concept is to substantiate the proposition about the expediency of the future music teacher's professional growth as an important process of increasing his professionalism. The scientific novelty of the conducted research lies in the substantiation of the theoretical and methodological foundations of the selected problem; determining the pedagogical essence of the concept of "professional growth". The article defines the leading parameters of the professional growth of a music teacher. On the basis of generalized scientific approaches and own considerations, the authors have made balanced conclusions, which boil down to the following provisions. Undoubtedly, the issue of professional growth of the future music teacher is relevant, but it has not been studied enough. It is summarized that the professional growth of the future music teacher is a complex, continuous process of improving musical and pedagogical knowledge, creative abilities, intellectual and spiritual potential, professional qualities of the teacher, aimed at achieving the heights of professionalism. The article outlines the prospects for further research, which can be seen in the study of methodological principles and pedagogical technology of the process of professional growth of the future music teacher.

Key words: professional growth, music teacher, professionalism, musical and aesthetic competence.

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.2.31>

Шахрай О.М.,

викладач кафедри теорії, методики музичної освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Поліщук О.В.,

викладач циклової комісії викладачів фортепіано
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Богдан З.П.,

викладач кафедри теорії, методики музичної освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Постановка проблеми. В умовах глибоких перетворень нашого суспільства, де рівень освіченості й культури кожної людини набуває вирішального значення для економічного й соціального розвитку змінюються пріоритети, напрямки сучасної освіти, посилюється тенденція гуманізації й демократизації. Ключовим у перебудованому процесі загальноосвітньої школи є духовне

вдосконалення особистості, художньо-творче самовираження.

Практична реалізація означених цілей залежить передусім від учителя, здатного вільно орієнтуватися в культурних, художніх, духовно-естетичних цінностях, використовувати власний художньо-естетичний досвід у навчально-виховному процесі.

Метою особистісно орієнтованої освіти визначено «не формування, і навіть не виховання, а знаходження, підтримка, розвиток людини в людині, розвиток у неї механізмів саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання та інших, необхідних для самобутнього особистісного образу і діалогічного, безпечного засобу взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією» [1, с. 11-12].

Сьогодні суспільне життя ставить жорсткі вимоги до професіоналізму, компетентності, наявності необхідно важливих якостей у фахівців музичної освіти. Ця проблема особливо актуальна, коли йдеться про вчителя музичного мистецтва, суть педагогічної діяльності якого полягає в залученні школярів до культурних художньо-естетичних цінностей, у формуванні їх художньо-естетичного світогляду. Все вищесказане об'єктивує потребу дослідження питання професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Професійне зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядається науковцями в контексті професійної підготовки, готовності до професійної діяльності, професійної культури у взаємозв'язку з такими поняттями, як «самовдосконалення», «самовираження», «самоосвіта». Нині є чималий доробок наукових праць, присвячених означеній проблемі, а саме: питання професійної підготовки вчителя початкової школи (Н. Бібік, Н. Кічук, З. Курлянд, О. Пометун, Р. Пріма, та інші); майбутніх вихователів дошкільної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківська, Т. Потіманська); психолого-педагогічні аспекти понять: «культура самовираження», «індивідуальна, художня культура» (О. Кононко, О. Берегова, Л. Левчук); питання професійної підготовки вчителя музичного мистецтва (О. Ростовський, О. Рудницька, О. Дем'янчук, Г. Падалка та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри широку палітру наукових доробок зауважимо, що недостатньо вивчене питання професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва. Доцільність вивчення означеного аспекту зумовлена суперечністю між значним науковим напрацюванням окремих напрямків професійної підготовки фахівця та відсутністю глибокого дослідження їх заявленої проблеми. Актуальність дослідження пояснюємо також потребою поглиблення знань про особливості професійної діяльності вчителя музичного мистецтва.

Мета дослідження полягає в узагальненні науково-теоретичних положень щодо феномену професійного зростання вчителя музичного мистецтва, ключових детермінант означеної категорії.

Виклад основного матеріалу. Специфіка досліджуваного поняття співвідноситься із особливостями цілей та змісту діяльності майбутнього вчителя. Аналіз науково-методичної літератури з досліджуваного аспекту дозволяє узагальнити, що визначення провідних напрямів та завдань вирішення обраної проблеми базується на таких підходах:

- особистісно орієнтований, що розглядає особистість як неповторну та передбачає створення відповідних умов для саморозвитку та самовдосконалення вчителя музичного мистецтва;

- аксіологічний – в контексті якого професійне зростання вчителя розуміється як базова цінність його професійної діяльності;

- акмеологічний, що пов'язаний із прагненням досягнення найвищого рівня особистісного й професійного розвитку;

- компетентнісний, що забезпечує вищий рівень суб'єкта навчання і діяльності.

Істотним методологічним підґрунтям нашого дослідження є концептуальне положення акмеології (від грецьк. «асте» – вершина), що вивчає професійне становлення педагога, досягнення ним вершин професіоналізму у фаховій діяльності і шляхи вдосконалення його, як професіонала [2]. Аналіз теоретичних джерел дав підставу узагальнити, що категорія «професійне зростання» тісно пов'язана з такими поняттями, як «професійний розвиток», «самовдосконалення», «самоосвіта», «самореалізація». На нашу думку правомірно розглядати професійне зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва у зв'язку з його постійним навчанням, прагненням до динаміки особистісних та професійних якостей.

Щодо співвідношення понять «професійна мобільність» і «професійне зростання» ми вважаємо, що недоцільним розглядати їх як антоніми. Так, науковець Р. Пріма визначає професійну мобільність учителя як «інтегральне утворення у цілісній структурі особистості і діяльності вчителя, що передбачає високий рівень професійної компетентності, вимагає педагогічної гнучкості, готовності до педагогічно-обґрунтованого та оперативного відбору і реалізації оптимальних способів розв'язання завдань» [3, с. 83].

Вочевидь, професійна мобільність розуміється як абсолютна якість. Професійне зростання ми ж розуміємо як динамічну характеристику, як явище, що має тенденцію до постійного розвитку. У порівняльному зіставленні з вищезазначеними поняттями феномен «професійне зростання» треба розуміти як динамічний процес творчого росту учителя, складниками якого є саморозвиток, самоосвіта, самовдосконалення, самореалізація, самовизначення. Змістовий аспект означеного процесу включає різні види професійних компетентностей, особистісні якості, оволодіння сучасними педа-

гогічними технологіями, що в цілому забезпечує успіх професійного зростання вчителя. Варто зауважити, що якість професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва обумовлена рівнем розвитку його ключових компетентностей, передусім професійної та самоосвітньої.

Зазначимо, що поняття «компетентність» трактується як досконале знання своєї справи, вершина розвитку професійної майстерності. Слушною є позиція академіка Н.Бібік, що визначальними є «ключові компетентності, які інтегрують особистісне й соціальне в освіті, відбивають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльності, що створює передумови для розроблення індикаторів їх вимірювання; вони виявляються в конкретній справі чи ситуації; їх набуває молода людина не лише під час вивчення предметів, групи предметів, але й засобами неформальної освіти, внаслідок впливу середовища» [4, с. 46].

У рамках нашого дослідження вартим уваги вважаємо розуміння змісту категорії «самоосвітня компетентність». Узагальнення наявних тлумачень дало можливість Н. Воропай визначити зміст цього поняття як «інтегративну особистісну властивість, що забезпечується емоційно-ціннісним відношенням до саморозвитку й самоосвітньої діяльності, системою знань про планування й реалізацію самоосвітньої діяльності, про спроби самовиховання; суб'єктно-особистісним досвідом продуктивного вирішення проблем розвитку, розробки й реалізації моделей підготовки студентів до самоосвітньої діяльності; готовністю до безперервного саморозвитку якостей професіонала, самовдосконаленню, самоосвіті в плані майбутньої професії» [5, с. 17]. Таким чином, самоосвітня діяльність – це передусім свідомо здатність і готовність до самоосвіти. Адже музична самоосвіта вчителя забезпечує формування і розвиток його творчої індивідуальності з метою духовного і професійного вдосконалення.

Стосовно вчителя музичного мистецтва ми вважаємо правомірним виділити музично-естетичну компетентність, яка включає інформованість фахівця у галузі музичного мистецтва, наявність знань щодо жанрового, стильового розмаїття, можливостей засобів музичної виразності; оцінювальне ставлення до музичних творів класичних та сучасних авторів; активну участь у різних формах музичної діяльності. Саме музично-естетична компетентність у єдності з іншими компетентностями забезпечує вчителю музичного мистецтва оптимальне професійне зростання.

Вихідним у функціональному спрямуванні професійного зростання як і розвитку самоактуалізації є концептуальне положення про найбільш значущу професійно важливу функцію професії педагога – функцію самоосвіти. Видатний педагог К.Д. Ушинський стверджував, що вчитель, як спе-

ціаліст, існує до тих пір, поки сам навчається [6]. Ми повністю підтримуємо цю думку, адже вчити сьогодні підростаюче покоління на сучасному рівні вимог суспільства неможливо без постійного оновлення та збагачення свого наукового багажу, перш за все, світоглядних та психолого-педагогічних знань. Сказане підтверджує актуальність проблеми професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Конструктивною в аспекті нашого дослідження вважаємо позицію щодо пріоритетності професійно-педагогічної самоактуалізації майбутнього фахівця з музики. Власне цей процес є етапним у його професійному зростанні. З огляду на загальновідому істину, що освіта за своєю сутністю не може бути ніколи завершеною, ми розглядаємо професійне зростання педагога як динамічний, системний і безперервний процес особистісно-професійного збагачення, вдосконалення індивідуально-психологічних особливостей, формування і розвиток його творчого потенціалу.

Важливими складовими професійного зростання вчителя музичного мистецтва є самовдосконалення та самоосвіта. А це значить, що він повинен володіти найновішими досягненнями психолого-педагогічної, музичної освіти, музичною, естетичною культурою. Тобто, справжній фахівець повинен вміти поєднати музичні й педагогічні знання, сформувати в учнів принцип естетичної оцінки, навчити сприймати і глибоко розуміти красу музики, відтак володіти музично-педагогічною компетентністю.

Ми переконані, що процес професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва буде більш успішним за умови орієнтації на модель фахівця, яка за визначенням науковців є «метою і одночасно результатом професійної підготовки» [7, с. 135]. Ми абсолютно погоджуємося з думкою авторів, що «така модель передбачає комплекс теоретичних знань і практичних умінь та навичок, професійно значущі особистісні якості фахівця, педагогічні здібності й педагогічне мислення» [8, с. 135]. Відтак очевидним є факт, що професійне зростання майбутнього вчителя розпочинається ще в стінах педколеджу і продовжується в майбутньому під час навчання у ЗВО, в професійній діяльності шляхом постійної роботи над собою.

Забезпечення змістового аспекту професійного зростання вчителя музичного мистецтва передбачає такі види роботи над собою:

- додаткову пізнавальну роботу з музичних дисциплін;
- самостійну роботу з розвитку імпровізаційних здібностей, акомпаніаторських навичок, технічної вправності гри на інструменті;
- постійну роботу з музикознавчою літературою;

- участь у конкурсах, творчих звітах, концертах;
- підготовку презентацій, курсових робіт, проєктів з музичних дисциплін;
- вивчення передового досвіду педагогів-музикантів.

Безперечно, успіх професійного зростання вчителя музичного мистецтва буде можливим при дотриманні наступності та послідовності в цьому процесі. Адже поетапне зростання професіоналізму фахівця включає обов'язкове нагромадження його особистісних, професійних якостей та цінностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, узагальнюючи вищевикладені положення, можемо стверджувати, що професійне зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва є актуальною проблемою в музичній педагогіці. Наше дослідження уможливорює висновок, що це складний, безперервний процес удосконалення музично-педагогічних знань, творчих здібностей, інтелектуального та духовного потенціалу, професійних якостей педагога, спрямований на досягнення вершин професіоналізму. Ключовими у цьому процесі є самоосвіта, самовдосконалення, самоактуалізація, розвиток провідних компетентностей. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні методичних засад та педагогічної технології процесу професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва, обґрунтування функціональної моделі та структурних компонентів його професійного зростання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пилипенко В. Д. Особистісно орієнтовані технології в школі. В. Д. Пилипенко, О. А. Коваленко. Харків : Основа, 2007. 160 с.
2. Євтух М. Б., Скорик Т. В. Акмеологічний підхід до становлення професійної успішності майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки вип. 7 (163). 2020. Чернігів, 2020. С. 8-13.
3. Пріма Р. М. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти : автореф. ... дис. докт. пед. наук. 13.00.04.; Луцьк. 2010. 480 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики : [колект. монографія] Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін. К. : К.І.С.; 2004. 112 с.
5. Воропай Н. А. Формування самостійної компетентності майбутнього фахівця початкової освіти. *Вісник Черкаського університету імені Б. Хмельницького*. Серія : Педагогічні науки, № 40 (293). 2013. Черкаси, 2013. С. 16-20.
6. Ушинський К. Д. Вибрані твори в 2-х т. Т. 1. К. : Рад. Школа, 1983. 359 с.
7. Соловей М. І., Спіцин Є. С. Моделювання процесу формування професійно-педагогічної компетенції майбутнього вчителя. *Професіоналізм педагога* К. : Ленвіт, 2007. С. 134-137.
8. Султанова Е. В. Педагогічні аспекти самоактуалізації майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки. Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. 22-23 вересня 2009р. Ялта. Ч. 2. С. 137-142.